

1. Ο μακεδονικός τάφος «Heuzey» στα Παλατίτσια

Ο μνημειακός μακεδονικός τάφος «Heuzey», γνωστός και ως των «Παλατιτσίων», είναι ένα υπόγειο οικοδόμημα χτισμένο με πωρόλιθο, το πρώτο γνωστό παράδειγμα της κατηγορίας του στην αρχαιολογική έρευνα. Η ύπαρξή του διαπιστώθηκε για πρώτη φορά από τον Γάλλο αρχαιολόγο και περιηγητή L. Heuzey το 1855 και ανεσκάφη το 1861. Στους χρόνους που ακολούθησαν κατά τον 20ό αιώνα η έρευνα του τάφου πραγματοποιήθηκε με αρκετές περιπέτειες¹. Σήμερα, εκατόν πενήντα χρόνια περίπου από την πρώτη ανεύρεσή του, υπολογίζεται ότι σώζεται πλέον λιγότερο από το ένα τρίτο του οικοδομήματος, εκείνου τουλάχιστον που αντίκρισε κατά τον 19ο αιώνα η γαλλική αποστολή² (Εικ. 6). Σε σύγκριση με όσα σώζουν τα παλιότερα σχέδια και οι περιγραφές του 19ου αιώνα, δεν υπάρχουν πλέον η καμάρα και το άνω μέρος των τοίχων, καθώς και το άνω τμήμα της πρόσοψής του. Στον εσωτερικό χώρο του δεν φαίνονται σήμερα παρά μόνο τα θεμέλια των λίθινων κλινών, χωρίς ίχνος από τις πλάκες της ανωδομής τους³. Κατά τις πρόσφατες ανασκαφικές περιόδους ερευνήθηκε για πρώτη φορά η επίχωση του «δρόμου» του τάφου, γεγονός που προσκόμισε ορισμένα χρήσιμα στοιχεία ως προς τη χρονολόγηση του μνημείου, όπως λ.χ. ο οξυπύθμενος ενσφράγιστος θασιακός αμφορέας, που βρέθηκε σχεδόν σε επαφή με τον εξωτερικό θυραίο τοίχο του μνημείου⁴.

Το ταφικό υπόγειο οικοδόμημα έχει την είσοδο στη νότια πλευρά του (Εικ. 7-11). Αποτελείται από τον κύριο ταφικό θάλαμο με εσωτερικές διαστάσεις 3,95×3,10μ. και τον στενό προθάλαμο με διαστάσεις 3,95μ. πλάτος και 1,45μ. μήκος. Το μεγαλύτερο σωζόμενο ύψος ανέρχεται στα 2,55μ., ενώ οι τοίχοι έχουν πλάτος 0,40-0,50μ.⁵ (Εικ. 12). Ανήκει στην ομάδα των κτιστών τάφων με στενό προθάλαμο, σε αντίθεση προς εκείνους με τον ευρύχωρο προθάλαμο, οι οποίοι πρέπει στην πραγμα-

τικότητα να θεωρηθούν διθάλαμοι. Στην περιοχή της νεκρόπολης των Αιγών οι μακεδονικοί τάφοι με στενό πραγματικό προθάλαμο συνιστούν την πολυπληθέστερη ίσως ομάδα, με παραδείγματα, όπως ο τάφος του «Πρίγκιπα» στη Μεγάλη Τούμπα, ο τάφος του «Ρωμαίου», ο τάφος με την κλίνη

1. Heuzey, Daumet 1876, 226 κ.ε. Gossel 1980, 204 κ.ε. (βιβλιογραφία). Miller 1971, 207 κ.ε. Μ. Ανδρόνικος, *Ανασκαφή της Βεργίνας*, ΠΑΕ 1981, 60 κ.ε. Ανδρόνικος 1984β, 31 κ.ε. Παντερμαλής 1972, 176. Δρούγου, *Σααστόγλου-Παλιαδέλη* 2005, 197 κ.ε. Guimier-Sorbets, Morizot 2006, 113-130, πίν. 49. Κ. Κωνσταντούλας, *Ιωνική αρχιτεκτονική και ιωνικού ρυθμού αρχιτεκτονικά στοιχεία στους μακεδονικούς τάφους*, αδημοσίευτη μεταπτ. εργασία, Θεσσαλονίκη 1998, 16 κ.ε. Ανδρόνικος 1983. Ανδρόνικος 1987, 2 κ.ε. Δρούγου 1998, 395 κ.ε. Δρούγου 1999, 535 κ.ε. Δρούγου 1995-2005, 227 κ.ε., σχ. 1-3. Σισμανίδης 1997α, 127 κ.ε. Huguenot 2008, 36, 38 (Ερέτρια). Rhomiopoulou, Schmidt-Dounas 2010, 123 κ.ε. Von Mangoldt 2012, 267 κ.ε. Des-camps-Lequime 2011, 517 κ.ε. (M. Hamiaux).

2. Heuzey, Daumet 1876, 226.

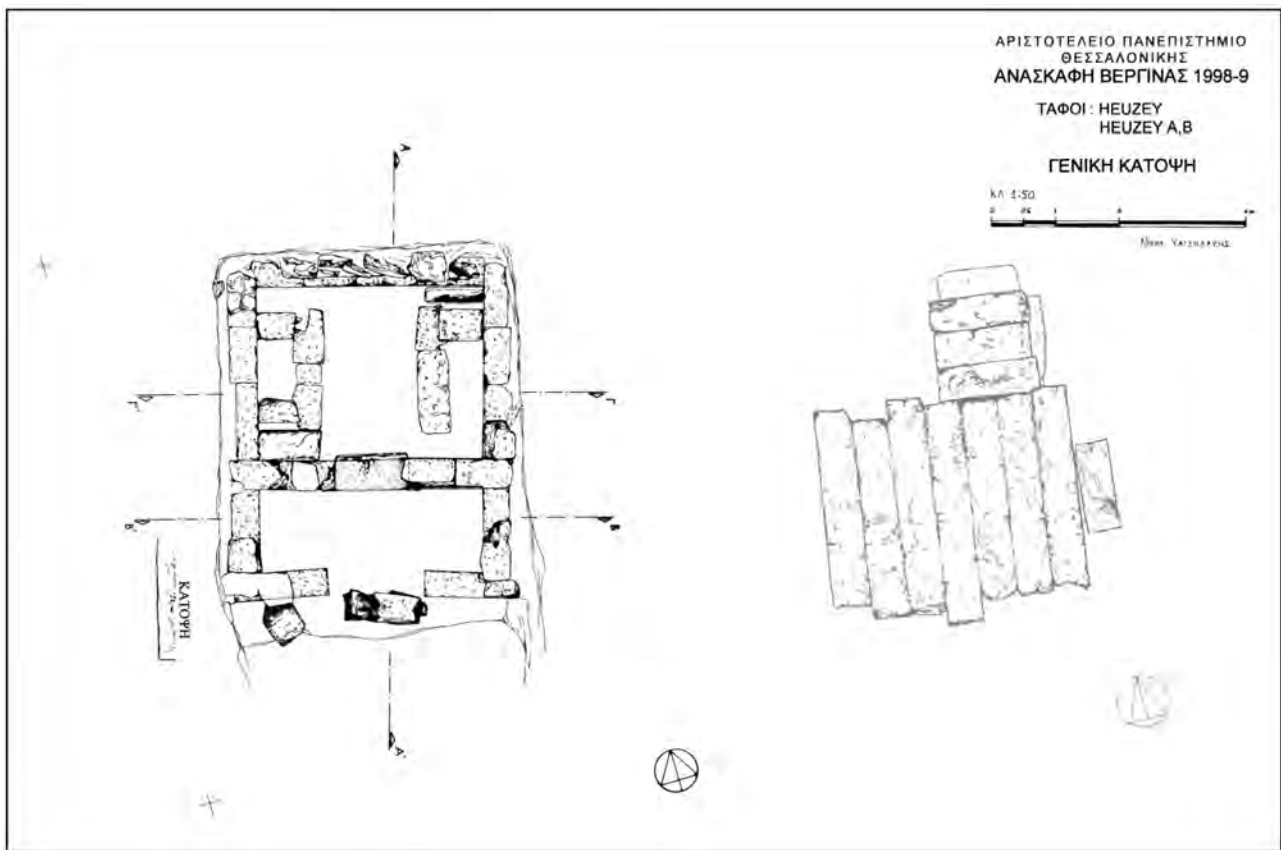
3. Βλ. Δρούγου 1998, 395. Δρούγου 1999, 535 κ.ε.

4. Βλ. Ανδρόνικος 1987, 2 κ.ε. Σισμανίδης 1997α, 126, υποσημ. 352. Von Mangoldt, 2011, B127 (Βεργίνα).

5. Οι προκείμενες διαστάσεις προκύπτουν από μετρήσεις της τελευταίας έρευνας. Βλ. επίσης Gossel 1980, 205 (αρ. 26), η οποία φαίνεται ότι επαναλαμβάνει πιθανώς τις μετρήσεις των Heuzey, Daumet 1876 ως εξής: προθάλαμος: πλάτος 3,85μ., μήκος 1,45μ., ύψος 3,90μ., θάλαμος: πλάτος 3,85μ., μήκος 3,10μ., ύψος 3,80μ. Σύμφωνα με τον Von Mangoldt 2012, 1,45×3,85×3,90μ. (προθάλαμος), 3,10×3,85×3,80μ. (θάλαμος). Ο Κ. Ρωμαίος (Ρωμαίος 1951, 15 κ.ε.) αναφέρει ύψος 3,70μ. και πλάτος 3,70μ. Ο Δ. Παντερμαλής 1972, 147-182 δίνει τις εξής διαστάσεις: προθάλαμος: πλάτος 3,35μ., μήκος 1,45μ., θάλαμος: πλάτος 3,86μ., μήκος 3,80μ. Είναι φανερό ότι η παρέλευση του χρόνου επιφέρει συνεχώς και μεγαλύτερες καταστροφές, έτσι ώστε οι μετρήσεις να παραλλάσσουν. Το ύψος του μνημείου, όπως παραδίδεται από τους Heuzey, Daumet 1876 (σύμφωνα με την Gossel 1980, 204 κ.ε. οι διαστάσεις είναι 3,90μ. και 3,80μ.), δεν μπορεί σήμερα να επιβεβαιωθεί. Σήμερα, επίσης το μέγιστο σωζόμενο ύψος των τοίχων ανέρχεται στα 2,55μ. στον θάλαμο και τα 2,70μ. στον προθάλαμο. Πρβλ. Von Mangoldt 2012, 268, υποσημ. 592.

Εικ. 6. Η κάτοψη και η πρόσοψη του τάφου «Παλατιτσίων-Heuzey» κατά τον 19ο αι. Σχεδιαστική απόδοση από τους L. Heuzey και H. Daumet 1876.

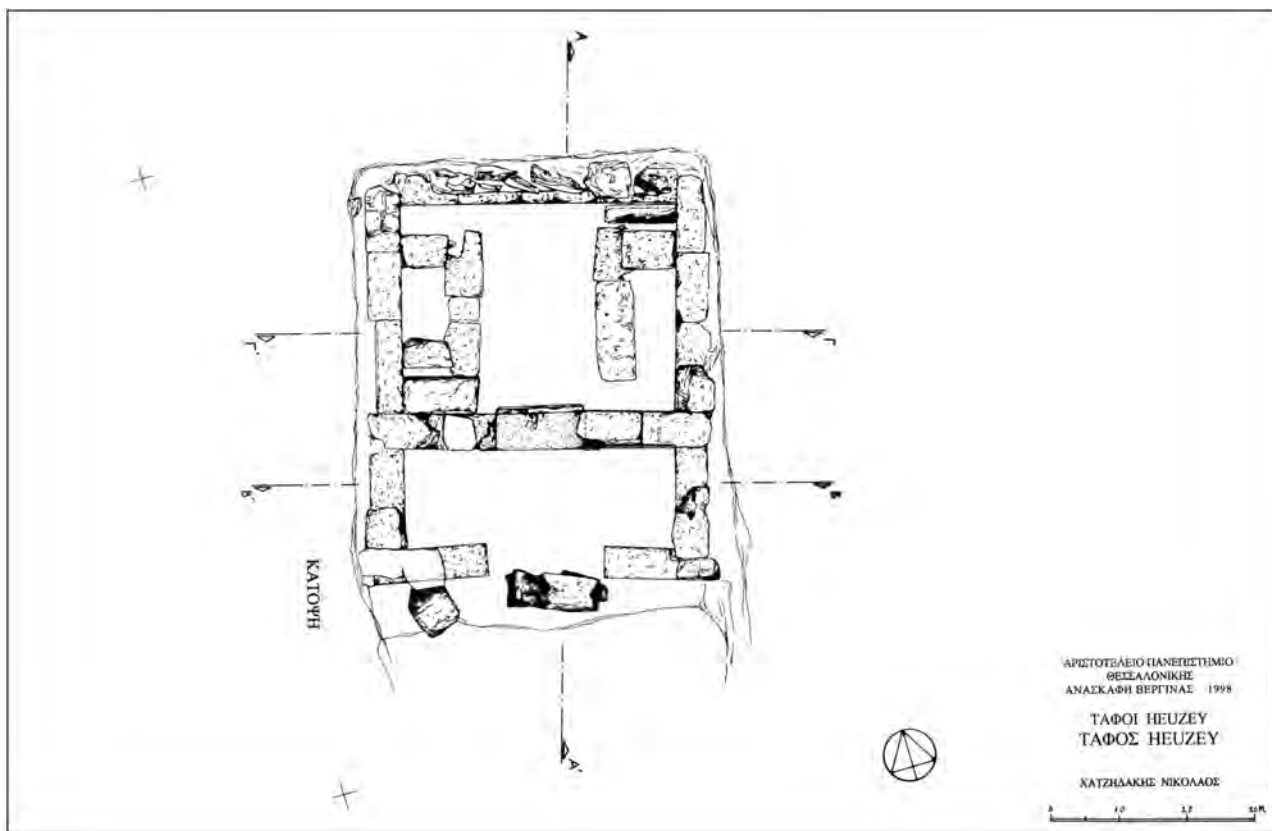

Εικ. 7. Τοπογραφική απόδοση του συνόλου των τάφων «Heuzey» όπως σώζονται σήμερα (σχ. Ν. Χατζηδάκης).

της ομάδας «Μπέλλα» κ.ά.⁶ Εκτός του χώρου των Αιγών, πολυάριθμα είναι τα ανάλογα παραδείγματα, όπως αυτά στην Πέλλα και στα Λευκάδια⁷. Η παρατήρηση που προκύπτει από τη διαμόρφωση του εσωτερικού χώρου των μακεδονικών τάφων αφορά πιθανώς στην πραγματική χρήση των δύο

6. Ανδρόνικος 1984β, 198-206. Ρωμαίος 1951, σποράδην. Von Mangoldt 2012, 270-273 (τάφος «Ρωμαίου»), 280-284 (τάφος του «Πρίγκιπα»), 285-289 (τάφοι «Μπέλλα»). Von Mangoldt 2012, 186-188 (Λευκάδια VII).

7. Guimier-Sorbets, Morizot 2006. Rhomiopoulou, Schmidt-Dounas 2010, 9, 127-128.

Εικ. 8. Η κάτοψη του τάφου «Παλατιτσιών-Heuzey» στη σημερινή κατάσταση (σχ. Ν. Χατζηδάκης).

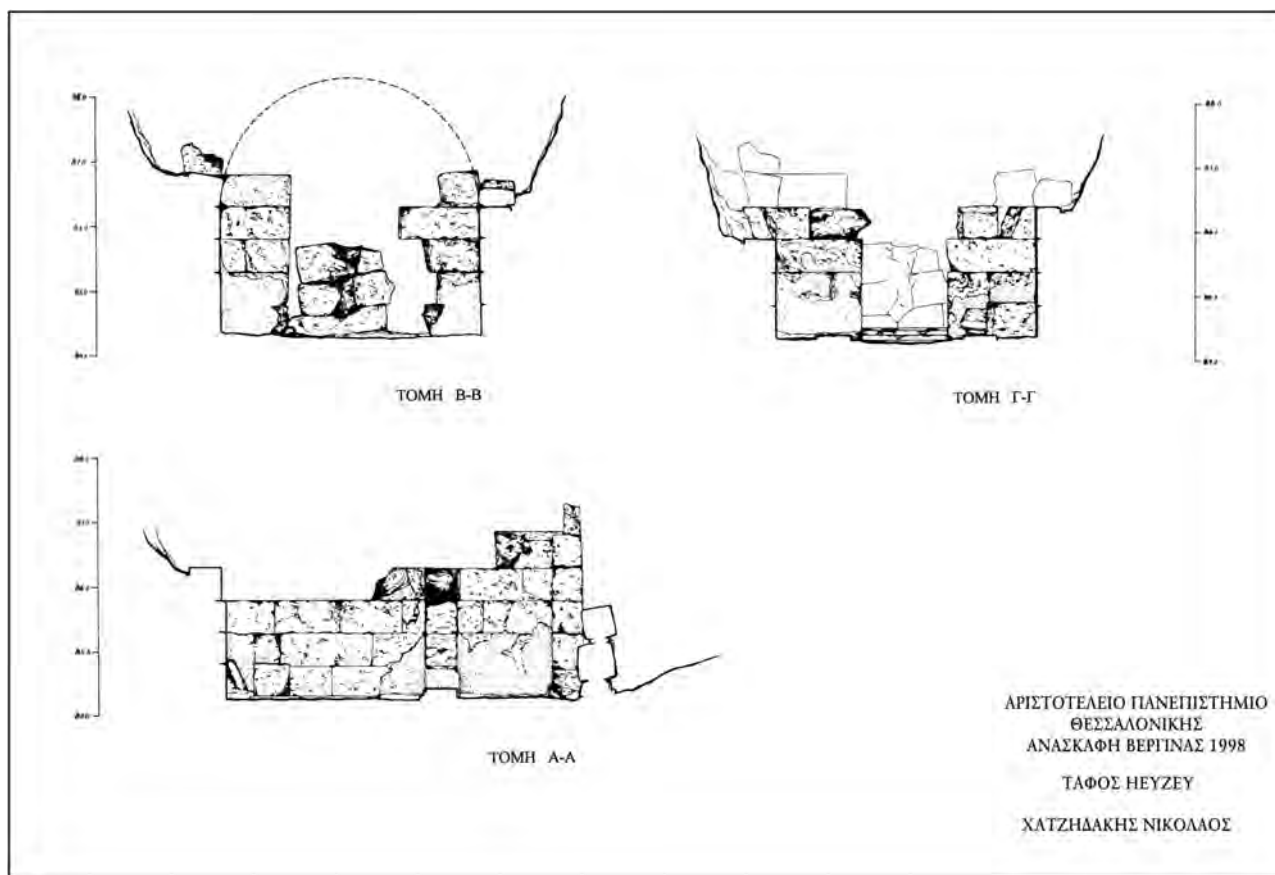
Εικ. 9. Άποψη των οικοδομικών λειψάνων του τάφου «Παλατιτσιών-Heuzey» (από ΒΔ).

Εικ. 10. Η είσοδος του θαλάμου και η είσοδος του τάφου «Παλατισίων-Heuzey» (από το εσωτερικό του θαλάμου).

Εικ. 11. Τα οικοδομικά λείψανα του τάφου «Παλατισίων-Heuzey». Η είσοδος του τάφου με τους εναπομείναντες πωρολίθους της φραγής της (από ΝΑ).

Εικ. 12. Σχεδιαστική απόδοση των σωζομένων οικοδομικών λειψάνων του τάφου «Παλατιτσίων-Heuzey». Τομές στις θέσεις των εισόδων και κατά τον άξονα του τάφου.

μεγάλων θαλάμων. Αντίθετα, ο στενός προθάλαμος θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως μια πληρέστερη απόδοση της αρχιτεκτονικής μορφής του οικοδομήματος (μέγαρο ή πρόναος)⁸.

Οι πώρινοι τοίχοι ήσαν καλυμμένοι εσωτερικά με κονίαμα πολύ καλής ποιότητας. Κατά τους καθαρισμούς των πρόσφατων χρόνων δεν είχαν απομείνει παρά ελάχιστα σπαράγματα του κονιάματος πάνω στους τοίχους χωρίς πλέον χρώματα. Ωστόσο, μικρά θραύσματα κονιάματος, με κόκκινο, λευκό, κίτρινο και μαύρο χρώμα, επιβεβαιώνουν τις περιγραφές των Γάλλων ερευνητών του 19ου αιώνα για την εσωτερική διακόσμηση των τοίχων κατά χρωματικές ζώνες⁹ (βλ. εικ. 3).

Αντίθετα προς τα παραπάνω, δύσκολα επιβεβαιώνεται πλέον η αρχιτεκτονική-διακοσμητική σύνθεση της πρόσοψης του τάφου, όπως περιγράφεται από τους L. Heuzey και H. Daumet. Σύμφωνα με τους παλιούς μελετητές, στην πρόσοψη του μνημείου είχαν συνδυαστεί ανάγλυφα και γραπτά αρχιτεκτονικά στοιχεία, σχηματισμένα από κονίαμα ή σχεδιασμένα με χρώμα πάνω στο κονίαμα¹⁰. Πιθανώς, το αποτέλεσμα υπήρξε μια λιτή σύνθεση

ιωνικού ρυθμού. Το κέντρο της πρόσοψης καταλάμβανε η μεγάλη μαρμάρινη θύρα με το πλατύ περιθύρωμά της. Αρκετά ψηλότερα από το ανώθυρο διαμορφωνόταν ένα τριταινωτό επιστύλιο το οποίο προστατευόταν από το προεξέχον στενό γείσο διαμορφωμένο με ιωνικό(;) κυμάτιο και με τους χαρακτηριστικούς ιωνικούς γεισίποδες, που πιθανώς αποδίδονταν και αυτοί ζωγραφιστά. Η άνω απόληξη της πρόσοψης ήταν βεβαίως ως προς τον τύπο της ξεχωριστή, επειδή δεν υπάρχει αέτωμα ή άλλο ανάλογο αρχιτεκτονικό στοιχείο, παρά μόνο το γεγονός ότι με το υπερυψωμένο τμήμα του τοίχου αυτού καλύπτεται η ημικυκλική καμάρα που στέγαζε το οικοδόμημα. Στα σχέδια του H. Daumet φαίνεται σαφώς ότι τα δύο άκρα του τριταινωτού επιστυλίου στηρίζονται σε δύο

8. Andronikos 1987, 1-16. A. Tomlinson, The Architectural Context of the Macedonian Vaulted Tombs, *BSA* 82, 1987, 305-312. Rhomiopoulou, Schmidt-Dounas 2010, 66-73.

9. Βλ. Heuzey, Daumet 1876, 227 κ.ε. Gossel 1980, 206 κ.ε. Descamps-Lequime 2011, 517-518 (M. Hamiaux). Von Mangoldt 2012, 267 κ.ε.

10. Gossel 1980, 206 κ.ε. Miller 1971, 107-108.

στενά πεσσόκρανα, των οποίων όμως οι πεσσοί είτε δεν ήσαν ορατοί κατά την σχεδίαση, επειδή πιθανώς δεν είχαν σχεδιαστεί ποτέ ή δεν σώζονταν. Οι νεότεροι μελετητές¹¹, όπως η S. Miller και η H. Gössel, υποθέτουν ότι τα μη σωζόμενα στοιχεία έχουν αποδοθεί πάνω στο κονίαμα με χρώμα, μία πρόταση για τη σύνθεση της πρόσοψης εντυπωσιακή, όσον αφορά την επιλογή των αρχιτεκτονικών στοιχείων και την χρωματικότητα, χαρακτηριστικά που καταλήγουν να δημιουργούν ένα είδος «φανταστικής αρχιτεκτονικής»¹². Δυστυχώς, σήμερα, από τα προαναφερθέντα δεν σώζεται στην πραγματικότητα παρά ένα μικρό μέρος, και συγκεκριμένα το κάτω τμήμα της πρόσοψης, καθώς και άλλα μικρότερα μέρη των τοίχων και του δαπέδου των θαλάμων, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι δεν μπορούν να ελεγχθούν οι παλιότερες περιγραφές, αν και ίσως δεν θα έπρεπε να αμφισβητηθούν.

Τα λίγα θραύσματα του μαρμάρου που έχουν βρεθεί στις πρόσφατες έρευνες, επιβεβαιώνουν την ύπαρξη μιας μεγάλης θύρας στην είσοδο προς τον κύριο θάλαμο, ενώ ανάλογη θύρα υπήρχε, σύμφωνα με τα σχέδια των Heuzey και Daumet, και στην πρόσοψη του τάφου, στην είσοδο προς τον προθάλαμό του¹³.

Οι λίθινες κλίνες στο εσωτερικό του κύριου θαλάμου¹⁴ αποτελούν ένα από τα κύρια γνωρίσματα του μνημείου. Σήμερα, σώζονται μόνο οι λίθινες πλάκες της θεμελίωσής τους (Εικ. 13-14), ενώ στον 19ο αιώνα υπήρχαν περισσότερες, δεδομένου ότι οι L. Heuzey και H. Daumet απεικονίζουν στο σχέδιό τους μια από τις πλάκες της πρόσοψης των κλινών με τα χαρακτηριστικά «ιωνικά» κοσμήματα στα πόδια της.¹⁵ Όπως φανερώνουν τα σωζόμενα θεμέλια, οι κλίνες εφάπτονται στους δύο παράλληλους τοίχους, ανατολικό και δυτικό, έχουν μήκος 2,05μ. και πλάτος 1,05μ. και αφήνουν και στις δύο περιπτώσεις ένα μικρό κενό, 1μ. περίπου, αντιστοίχως προς τον βόρειο και νότιο τοίχο. Σύμφωνα με τις παλιότερες μαρτυρίες, οι κλίνες ήσαν επιχρισμένες με κονίαμα, με το οποίο μάλιστα αποδόθηκαν διάφορες λεπτομέρειες¹⁶. Όπως σημειώνει ο K. Σισμανίδης¹⁷, η θέση των κλινών στη μέση των μακριών πλευρών του θαλάμου επιτρέπει να είναι ορατές οι στενές πλευρές των κλινών, γεγονός που αποδεικνύεται από τα σχέδια των L. Heuzey και H. Daumet. Σύμφωνα με τα ίδια σχέδια, οι κλίνες σχηματίζονται σε χαμηλές αδιαμόρφωτες βάσεις, ενώ η πρόσοψή τους διαμορφώνεται με τον χαρακτηριστικό για τον τύπο «Kyrieleis B» τρόπο: τα πόδια αποδίδονται ανάγλυφα με τα γνωστά ιωνικά στοιχεία, ενώ ανάγλυφοι είναι και οι κα-

νόνες που ενώνουν τα δύο πόδια και ορίζουν τα άνω σε ύψος και βάθος τύμπανα της πρόσοψης του επίπλου. Η πλάκα των κλινών –από καλής ποιότητας πωρόλιθο– διαμορφώνεται κατά την απομίμηση του στρώματος μιας πραγματικής κλίνης.

Πλαστικά αποδόθηκαν επίσης οι στενές –ορατές– πλευρές των λίθινων επίπλων, αλλά με πολύ πιο απλό και σχηματικό τρόπο, ενώ στους σχηματιζόμενους στενούς χώρους προς τον νότιο και τον βόρειο τοίχο οι βάσεις τους σχηματίζονται πιθανώς επιπλέον ως ένα είδος θρανίων. Δεν είναι βέβαιο αν οι λίθινες κλίνες έφεραν άλλη διακόσμηση εκτός από το κόκκινο κονίαμα που αναφέρουν οι Heuzey και Daumet¹⁸. Δεν είναι λίγα τα παραδείγματα τάφων με λίθινες κλίνες, όπως η κλίνη του τάφου «Μπέλλα»¹⁹ οι οποίες υποκαθιστούν τα αντίστοιχα πραγματικά πολυτελή επίπλα²⁰. Το θέμα που θα πρέπει να εξεταστεί παράλληλα, είναι η διαφοροποίηση των κλινών από τα λίθινα και διακοσμημένα βάρθρα, όπως αυτά του τάφου στον Φοίνικα Θεσσαλονίκης. Το γεγονός ότι, σύμφωνα με τη μαρτυρία των πρώτων ανασκαφών, οι κλίνες ήσαν συμπαγείς καθιστά δύσκολο ένα σαφές συμπέρασμα για το είδος της ταφής, ενώ η σύλληψη του τάφου δεν επιτρέπει καμία πρόταση για το φύλο των δύο

11. Βλ. ό.π., υποσημ. 7.

12. Για το είδος της αρχιτεκτονικής βλ. Miller 1971, σποράδη. Huguenot 2008, 38 κ.ε. Von Mangoldt 2012, 5 κ.ε. Rhomiopoulou, Schmidt-Dounas 2010, 62 κ.ε. (βλ. τους «Μπέλλα»).

13. Βλ. υποσημ. 22. Επίσης, Haddad 1995, 31 κ.ε.

14. Βλ. ιδιαιτέρως Σισμανίδης 1997α, 126 κ.ε.

15. Heuzey, Daumet 1876, 232, πίν. 16.

16. Για τις ταφικές κλίνες βλ. Σισμανίδης, 1997α, 126 κ.ε. Huguenot 2008, 85 κ.ε., 111 κ.ε. H. Kyrieleis, *Thronen und Klinen*, Berlin 1969, 151-154.

17. Σισμανίδης 1997α, σποράδη (βλ. υποσημ. 1). Andrianou 2009, 31 κ.ε. Andrianou 2006, 219 κ.ε. Επίσης Β. Αμοιρίδου, *Μακεδονικοί τάφοι. Εσωτερική διαμόρφωση, επίπλα και κατασκευές*, αδημ. μεταπτ. εργασία, Θεσσαλονίκη 2003. S. Drougou, *Observations on the interior structure of the Macedonian tombs, Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή A. Tomlinson* (υπό έκδοση).

18. Heuzey, Daumet 1876, 233 κ.ε. Descamps-Lequime 2011, 517-518 (M. Hamiaux). Ο K. Σισμανίδης 1997α, 126 κ.ε. προχωρεί στην ενδιαφέρουσα υπόθεση ύπαρξης και άλλης διακόσμησης των κλινών, η οποία όμως δυστυχώς δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί, δεδομένου ότι λείπουν τα απαραίτητα στοιχεία.

19. Βλ. ό.π., υποσημ. 37 και 38. Επίσης, Σισμανίδης 1997α, ό.π. Brecoulaki 2006, 168 κ.ε. Huguenot 2008, 111 κ.ε.

20. Πρβλ. τις πραγματικές κλίνες του τάφου του Φιλίππου, Ανδρόνικος 1984β, 121 κ.ε. Ashmolean 2011, 167 κ.ε. Πρβλ. Rhomiopoulou, Schmidt-Dounas 2010, 87 κ.ε.

Εικ. 13. Τα θεμέλια της ανατολικής κλίνης στο θάλαμο του τάφου «Παλατιτσίων-Heuzey».

Εικ. 14. Τα θεμέλια της δυτικής κλίνης στο θάλαμο του τάφου «Παλατιτσίων-Heuzey».

νεκρών. Ο Κ. Σισμανίδης²¹ πιστεύει ότι δεν υπάρχει καύση και οι νεκροί τοποθετήθηκαν πάνω στις κλίνες. Τελικά, το θέμα παραμένει μάλλον αναπάντητο, μολονότι τα παραδείγματα τάφων με ανάλογες κλίνες ή κλίνες-σαρκοφάγους πληθαίνουν κυρίως κατά τον 3ο αιώνα π.Χ.²². Τα ζητήματα της μορφής, της χρήσης και της σημασίας των κλινών σε σχέση με την ταφή και τα ταφικά μνημεία έχουν συζητηθεί αρκετά κατά τις τελευταίες δεκαετίες εξαιτίας του νέου αρχαιολογικού υλικού, ωστόσο παραμένουν ακόμη πολλά αναπάντητα ερωτήματα²³, όπως η καθημερινή χρήση τους από τους ζώντες στο περιβάλλον της οικίας.

Με τα σημερινά δεδομένα δεν είναι δυνατή μια εικόνα της εσωτερικής διακόσμησης των χώρων του τάφου και κυρίως των τοίχων του. Οι παλιότερες αναφορές στο θέμα περιγράφουν στο κάτω μέρος της επιφάνειας των τοίχων μια μαύρη ζώνη, η οποία δημιουργεί ένα είδος βάσης των τοίχων, μετά την οποία ακολουθούσαν ζώνες από κόκκινο και άσπρο χρώμα²⁴. Σήμερα, δεν σώζονται ελάχιστα από όσα παραπάνω περιγράφονται, απομένει όμως, παρά την καταστροφή του μνημείου, η εικόνα ενός τετράπλευρου αρμονικού χώρου με έναν στενό προθάλαμο. Είναι βέβαιο, ωστόσο, ότι τα χαμένα χρώματα των κονιαμάτων των εσωτερικών χώρων και της πρόσοψης, σε συνδυασμό με τη λιτή ιωνική σύνθεσή της και τη μαρμάρινη θύρα της, θα προσέδιδαν μια εντυπωσιακή εικόνα στο ταφικό μνημείο.

Οι περιγραφές των Γάλλων ερευνητών, αλλά και τα σημερινά ευρήματα, δεν μπορούν να διευκρινίσουν

το είδος της ταφής (ή των ταφών), αν δηλαδή υπήρξε ενταφιασμός ή καύση των νεκρών και ύπαρξη τεφροδόχου σκεύους ή αγγείου²⁵. Όπως ήδη προανα-

21. Σισμανίδης 1997α, 128.

22. Πρβλ. τον διθάλαμο τάφο με τη δωρική πρόσοψη της ομάδας «Μπέλλα», όπου η λίθινη γραπτή κλίνη έχει συγκροτηθεί από πλάκες, που δημιουργούσαν στην πραγματικότητα τον εσωτερικό χώρο μιας σαρκοφάγου για τον νεκρό (αδημοσίετο). Διαφορετικά είναι τα κτιστά βάθρα-τράπεζες που βρέθηκαν στον τάφο «Heuzey α» (βλ. κάτω) και βορειότερα στον μεγάλο κιβωτιόσχημο τάφο «του περιστεριού» (τάφος «Παλατιτσίων»), βλ. Σ. Δρούγου, Ανασκαφή της Βεργίνας, *Εγνατία* 1, 1989, 348, εικ. 2 (τάφος «Μπέλλα» II) και εικ. 3 (τάφος «Παλατιτσίων»). Στον μακεδονικό τάφο στον Άγιο Αθανάσιο Θεσσαλονίκης (τελευταίο τέταρτο του 4ου αιώνα π.Χ.) διαπιστώνεται από την ανασκαφέα Μ. Τσιμπίδου-Αυλωνίτη καύση του νεκρού εξαιτίας της παρουσίας καμένων οστών, γεγονός το οποίο οδηγεί στην υπόθεση ύπαρξης ενός οστεοδόχου σκεύους μαζί με την ξύλινη κλίνη πάνω στη λίθινη επίμηκη βάση που βρέθηκε στο εσωτερικό του τάφου. Βλ. Τσιμπίδου-Αυλωνίτη 2005, 104 κ.ε. Ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι δύο παράλληλα τοποθετημένες καταστόλιστες λίθινες βάσεις στο εσωτερικό του μακεδονικού τάφου στον Φοίνικα Θεσσαλονίκης, Τσιμπίδου-Αυλωνίτη 2005, 38 κ.ε., εικ. 13. Σύμφωνα με την ανασκαφέα, για τους νεκρούς επιτέλεσε η καύση. Τα οστεοδόχα σκεύη δεν σώθηκαν, είναι όμως βέβαιο ότι πάνω στα βάθρα τοποθετήθηκαν ξύλινες πολυτελείς κλίνες και πιθανώς και τα οστεοδόχα σκεύη. Την ποικιλία στην απόδοση των επίπλων του ταφικού χώρου φανερώνουν τα λίθινα έπιπλα του τάφου των Ερώτων στην Ερέτρια, Huguenot 2008, σποράδην.

23. Σισμανίδης 1997α, σποράδην (με την παλιότερη βιβλιογραφία).

24. Βλ. υποσημ. 40, 42 και 44.

25. Heuzey, Daumet 1976, 233-235.

φέρθηκε, ο Κ. Σισμανίδης προτείνει ενταφιασμό, αν και είναι δύσκολο πλέον να δοθεί μία βέβαιη απάντηση στο ερώτημα αυτό²⁶. Απροσδιόριστο παραμένει ακόμη και το φύλο των νεκρών, δεδομένου ότι τα κινητά ευρήματα είναι ελάχιστα και όχι τα πλέον χαρακτηριστικά. Στα ευρήματα αυτά περιλαμβάνονται θραύσματα μετάλλινων αντικείμενων, όπως μία χρυσή ψήφος, μία χάλκινη βελόνη, μία χάλκινη σπάτουλα, μία χάλκινη περόνη ιλλυρικού τύπου και πολυάριθμα σιδερένια καρφιά²⁷. Υπήρξαν επίσης τόσο από το εσωτερικό του τάφου, όσο και από την πρόσοψή του θραύσματα πήλινων αγγείων από διάφορες εποχές, γεγονός που σχετίζεται προφανώς με τη σύληση του μνημείου και τη διατάραξη της επίχωσής του. Το εύρημα που πρέπει να υπογραμμιστεί είναι ο ενσφράγιστος οξυπύθμενος αμφορέας²⁸, ο οποίος βρέθηκε σχεδόν σε επαφή με τον τοίχο της πρόσοψης του τάφου, στο ανατολικό και άσκαφτο τμήμα του (Εικ. 15). Το ορθογώνιο σφράγισμα στη μία σωζόμενη λαβή φέρει παράσταση δελφινιού και την επιγραφή «ΘΑΣΙΩΝ ΚΡΙΝΟΜΕΝ[ΗΣ]» (ή ...]ΝΟΥ), σφράγισμα που χρονολογείται σύμφωνα με τους μελετητές στο τέλος του 4ου αιώνα π.Χ.²⁹.

Κατά την ανασκαφή του 1982 ερευνήθηκε και ένα τμήμα του «δρόμου» του τάφου, πλάτους 3μ. περίπου, ακριβώς μπροστά στην πρόσοψή του, οπότε και διαπιστώθηκε ότι το επικλινές του «δρόμου» άρχιζε σχεδόν αμέσως μετά την πρόσοψη. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι η είσοδος του τάφου είχε φυλαχθεί αρχικά με τον συνήθη τρόπο, δηλαδή με τους μεγάλους πώρινους γωνιόλιθους. Μετά την αφαίρεση των δύο σωζόμενων πωρόλιθων βρέθηκαν ελάχιστα ψήγματα χρυσού και ελάχιστα σπαράγματα πιθανώς χάλκινου επιχρυσωμένου στεφανιού. Η ανασκαφική έρευνα του «δρόμου» που διεξήχθη τα επόμενα χρόνια, δεν έδωσε κανένα άλλο αξιόλογο στοιχείο ή εύρημα πλην του οξυπύθμενου αμφορέα, όπως προαναφέρθηκε.

Αξιοσημείωτο είναι το χάλκινο νόμισμα του Τραϊανού³⁰, που βρέθηκε στην επίχωση της εισόδου του τάφου, στα στρώματα τα ψηλότερα από τους πώρινους γωνιόλιθους που την προστάτευε και πιθανότατα ορίζει χρονολογικά μία από τις συλήσεις του μνημείου κατά τον 2ο αιώνα μ.Χ. Τα θραύσματα πήλινων μικρών και μεγαλύτερων αγγείων, και κυρίως αυτά των ανάγλυφων σκύφων, μυροδοχείων και άλλων άβαφων αγγείων, τα οποία εντοπίστηκαν κυρίως στον προθάλαμο, προδίδουν πιθανώς άλλη μια επέμβαση, η οποία πρέπει να χρονολογηθεί στα όψιμα ελληνιστικά χρόνια, στο δεύτερο μισό του 2ου αιώνα π.Χ.³¹. Ως προς τα ευρήματα αυτά, η σχετικά

Εικ. 15. Ο οξυπύθμενος αμφορέας που βρέθηκε στο κάτω μέρος της πρόσοψης του τάφου «Παλατιτσίων-Heuzey».

καλή κατάστασή τους και το πλήθος τους οδηγούν στην υπόθεση ότι ο τάφος αυτός είχε επαναχρησιμοποιηθεί πιθανώς κατά τους ελληνιστικούς χρόνους για μία ταφή, υπόθεση φυσικά η οποία δεν μπορεί να αποδειχθεί. Ελάχιστα θραύσματα από τον καθαρισμό του δαπέδου και την έρευνα της αμέσως επάνω επίχωσης χρονολογούνται σαφώς στο τέλος του 4ου αιώνα π.Χ. και πρέπει να προσγραφούν στην αρχική χρήση του ταφικού οικοδομήματος.

Όλα τα παραπάνω περιγράφουν ένα ταφικό υπόγειο οικοδόμημα με αξιοπρόσεκτη σύνθεση, με ιωνικά στοιχεία στην πρόσοψη, με θάλαμο και στενό προθάλαμο, όπου οι κλίνες και τα άλλα διακοσμητικά στοιχεία φανερώουν ευφάνταστο σχεδιασμό και χαρακτηριστική για την εποχή του αισθητική αντίληψη. Ο τάφος φαίνεται ότι μπορεί να χρονολογηθεί στο τέλος του 4ου αιώνα π.Χ. ή τις αρχές του 3ου αιώνα π.Χ., ενώ είναι βέβαιο ότι συλήθηκε πολλές φορές και σχεδόν καταστράφηκε κατά τη σύγχρονη εποχή. Ωστόσο, ό,τι σώθηκε, κατορθώνει να δώσει ένα σημαντικό παράδειγμα του απερχόμενου 4ου αιώνα π.Χ. στη σειρά των μακεδονικών τάφων στη Βεργίνα.

Σ.Δ.

26. Βλ. ό.π., υποσημ. 37.

27. Τα αντικείμενα αυτά δεν περιλαμβάνονται στον κατάλογο των ευρημάτων, διότι τα σωζόμενα θραύσματα βρέθηκαν σε πολύ κακή κατάσταση.

28. Andronikos 1987, 1 κ.ε. Σισμανίδης 1997α, 126.

29. Βλ. Κατάλογο ευρημάτων του τάφου σελ. 35.

30. Βλ. Κατάλογο ευρημάτων του τάφου (από τον εσωτερικό χώρο του τάφου).

31. Βλ. Κατάλογο ευρημάτων του τάφου λ.χ. αρ. 9-12. Η περίοδος αυτή, των μέσων του 2ου αιώνα π.Χ., είναι γενικά μια εποχή αναστάτωσης, όπως παρατηρείται τόσο στο νεκροταφείο όσο και στην πόλη.

Κατάλογος ευρημάτων

Οξυπύθμενος ενσφράγιστος αμφορέας Θασίων (χωρίς αριθμό) (Εικ. 16-18)

Βρέθηκε στο ανατολικό άκρο της πρόσοψης του τάφου³².

Ύψ. 0,70μ., διάμ. κοιλιάς 0,25μ., λαβή από τη ρίζα ως την καμπύλη 0,23 μ., διάμ. έμβολου 0,6μ., διάμ. λαιμού 0,10μ. Σφράγισμα: μήκος 0,3μ., πλ. 0,2μ.

Πηλός ανοιχτόχρωμος, στον πυρήνα ρόδινος, λεπτόκοκκος με ελάχιστες προσμίξεις και αρκετή μίκα³³. Εξωτερική επιφάνεια λεία.

Αποσπασματικά σωζόμενος. Συγκολλημένος και συμπληρωμένος. Λείπει το χείλος, μεγάλο τμήμα του λαιμού και του ώμου και μία λαβή.

Έμβολο με μορφή χαμηλού κόλουρου κώνου με μεγάλη αβαθή κοιλότητα στο κατώτερο άκρο του. Δημιουργεί έντονη γωνία στο σημείο όπου συναντά το πόδι. Σώμα με γωνιώδες περίγραμμα. Ενιαίο περίγραμμα από το πόδι έως τον λαιμό του αγγείου. Ωμος λοξός. Λαιμός ευρύς κυλινδρικός που στενεύει προς τα πάνω. Στο σημείο όπου εκφύονται οι λαβές η μέγιστη διάμετρος αγγείου. Ταινιωτές λαβές ελλειπτικής διατομής, τοποθετημένες σχεδόν κατακόρυφα προς τον ώμο, οι οποίες κάμπτονται έντονα για να ενωθούν με τον λαιμό, αμέσως κάτω από το χείλος. Ψηλά στη λαβή, στο σημείο που στρέφεται οριζόντια για να ενωθεί με τον λαιμό, σώζεται σφράγισμα ορθογώνιου σχήματος. Στο κέντρο φέρει παράσταση ιχθύος (δελφίνι;) που στρέφεται προς τα δεξιά. Πάνω από το δελφίνι διακρίνεται η λέξη [Θ]Α-ΣΙΩΝ και κάτω από αυτό η λέξη ΚΡΙΝΟΜΕΝ[ΗΣ] (ή ...]ΝΟΥ).

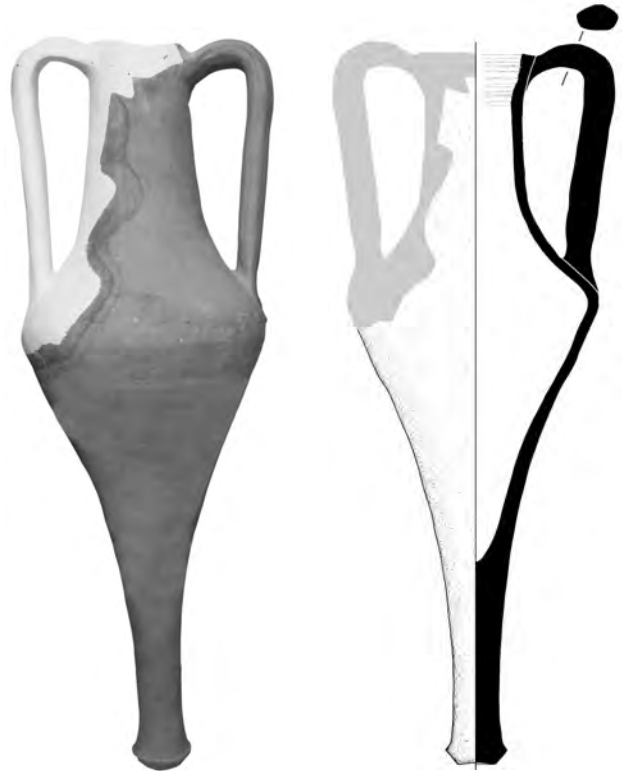
Για την επιγραφή βλ. Debidour, En classant les timbres thasiens, *BCH Suppl.* XIII, 1986, 330, Group III (περί το 325-310 π.Χ.). Για τον τύπο του αμφορέα βλ. Bon, Bon 1957, 17 κ.ε. και 41, τύπος Ib, γ' τέταρτο 4ου αι. π.Χ. Για θασιακό αμφορέα ανάλογου σχήματος με σφράγισμα ΠΡΗΞΙΠΟΛΙ, ΘΑΣΙΩΝ και δελφίνι του δ' τεταρτού του 4ου αι. π.Χ. βλ. ακόμα τον οξυπύθμενο αμφορέα από τον τάφο της Μαρίνας Ημαθίας, Λιλιμπάκη-Ακαμάτη 1994, 109, αρ. 15 (Π 2090).

Πρβλ. Τσιμπίδου-Αυλωνίτη 2005, 65 (αρ. ΜΘ 17317), πίν. 19. Λαζαρίδης κ.ά. 1992, 28-29 (αρ. Α685-Α686), πίν. 12.

Βλ. επίσης τον θασιακό αμφορέα 4ου αι. π.Χ. παρόμοιου σχήματος χωρίς σφράγισμα από τη Μάκρη Έβρου στο Ν. Ευστρατίου, Ντ. Καλλιντζή, Αρχαιολογικές έρευνες στη Μάκρη Έβρου, *ΑΕΜΘ* 10β, 1996, 898-899. Γενικά για αμφορείς της Θάσου και τους εμπορικούς δρόμους στον 4ο και 3ο αι. π.Χ., βλ. Teleaga 2008, 66-75. Φίλης 2012, 60-68.

Περί το 325-310 π.Χ., σύμφωνα με το σφράγισμα και το σχήμα του αμφορέα.

Λ.-Α.Τ.

Εικ. 16. Ο οξυπύθμενος αμφορέας Θασίων που βρέθηκε στο κάτω μέρος της πρόσοψης του τάφου «Παλατισίων-Heuzey».

Εικ. 17. Ο οξυπύθμενος αμφορέας Θασίων. Σχέδιο.

Εικ. 18. Ο οξυπύθμενος αμφορέας Θασίων. Λεπτομέρεια του σφραγίσματος στη λαβή με την επιγραφή ΚΡΙΝΟΜΕΝ[ΗΣ].

32. Ο αμφορέας ήταν σε άμεση επαφή με την πρόσοψη, μεταξύ ε' και δ' δόμου.

33. Η μίκα ανιχνεύεται στον πηλό των περισσότερων θασιακών αμφορέων, Grace 1934, 193.

Εσωτερικός χώρος του τάφου

Χάλκινο νόμισμα Τραϊανού, dupondius (98-117 μ.Χ.) (Εικ. 19)

Βρέθηκε στην είσοδο του τάφου, στην άνω επίχωση.
Διάμετρος 2,6εκ., πάχος 0,25εκ., βάρος 10,86γρ., άξονας 6h.

Εμπρόσθια όψη: προτομή Τραϊανού σε κατατομή, με στέμμα, προς τα δ. Περιμετρικά IMP CAES NER TRAIANO OPTIMO AVG GER DAC PARTHICO P M TR P COS VI P P. Οπίσθια όψη: Τραϊανός με στρατιωτική ενδυμασία κατενώπιον, με το κεφάλι στραμμένο προς τα αρ., κρατά με το δεξί χέρι δόρυ, εκατέρωθεν της μορφής τρόπαια. Η παράσταση πατά στη γραμμή εδάφους (Στο έξοργο: SC). Περιμετρικά SENATVS POPVLVSQVE ROMANVS.

Νομισματοκοπείο Ρώμης (116-117 μ.Χ.).

Βλ. H. Mattingly, E. A. Sydenham, *Roman Imperial Coinage II, Vespasian-Hadrian* (69-138), London 1926, 292 (αρ. 676). H. Mattingly, P. V. Hill, R. A. G. Carson, *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, London 1975², αρ. 1052-1053. B. Woytek, *Die Reichsprägung des Kaisers Traianus* (98-117), *Moneta Imperii Romani* 14. *Denkschriften der phil.-hist. Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften* 387. *Veröffentlichungen der Numismatischen Kommission* 48, Wien 2010, 586v.

Προθάλαμος

1. Αβαφής χύτρα/λέβης (Εικ. 20-21)

Ύψ. 0,214μ., διάμ. χείλους 0,167μ., πλάτος επιφ. έδρασης 0,055μ.

Πηλός καστανέρυθρος, σκληρός με πολλές προσμίξεις και μίκα. Χωρίς επίχρισμα. 2,5 YR 6/6 light red.

Συντηρημένο και συμπληρωμένο.

Εικ. 19. Το χάλκινο νόμισμα Τραϊανού που βρέθηκε στην άνω επίχωση του τάφου. Πρόσθια και οπίσθια όψη.

Το αγγείο έχει συγκολληθεί από πολλά θραύσματα, τα οποία βρέθηκαν στην επίχωση του προθαλάμου, στο βάθος των γ' και δ' δόμων και στο δάπεδο.

Επιφάνεια έδρασης χωρίς ιδιαίτερη διαμόρφωση. Σώμα βαθύ, σχεδόν σφαιρικό με γωνιώδη ώμο. Χείλος ευρύ, κατακόρυφο, ταινιωτό.

Προϊόν τοπικού εργαστηρίου.

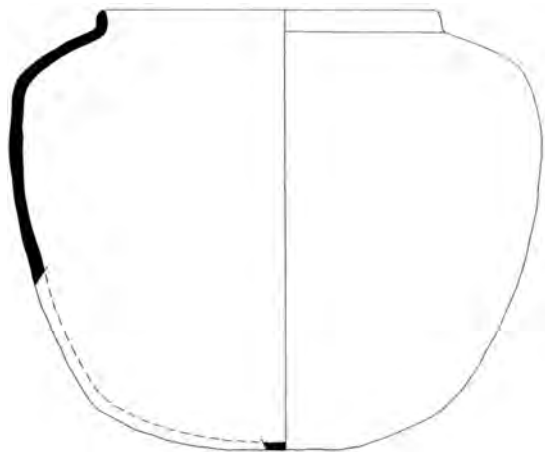
Πρβλ. για τα πήλινα παραδείγματα το όμοιο αρ. 2 και για τα μετάλλια τον λέβητα από τον τάφο «Heuzey β», αρ. κατ. 10, όπου και η σχετική βιβλιογραφία.

Ανάλογα πήλινα αγγεία είναι γνωστά κυρίως ως χύτρες με μία ή δύο λαβές. Ο τύπος χωρίς λαβές δεν απαντά συχνά σε πηλό. Γενικά, βλ. Rotroff 2006, 95-96, κυρίως 96, εικ. 28, πίν. 23 (αρ. 167-168): 110 π.Χ.-20 μ.Χ.). Edwards 1975, 123, πίν. 28 (αρ. 657-658: 300 και 146 π.Χ. αντίστοιχα). Από τη Μακεδονία βλ. Αδάμ-Βελένη κ.ά. 2003, 184-185, αρ. 55 α-β (με δύο κατακόρυφες λαβές): μέσα του 4ου- αρχές του 3ου αι. π.Χ.

Το σχήμα απαντά αρκετά συχνά σε μέταλλο και μάλιστα σε χαλκό. Και στην περίπτωση αυτή φέρουν συνήθως δύο μικρές κινητές λαβές. Από τον χώρο της Βεργίνας βλ. τον χάλκινο λέβητα από τον Τάφο II της Μεγάλης Τούμπας και έναν χάλκινο επαργυρωμένο από τον

Εικ. 20. Προθάλαμος του τάφου «Παλατιτσίων-Heuzey». Η αβαφής χύτρα/λέβης αρ. 1.

Εικ. 21. Προθάλαμος του τάφου «Παλατιτσίων-Heuzey». Η αβαφής χύτρα/λέβης αρ. 1.

Τάφο III, Δρούγου, Σαατσόγλου-Παλιαδέλη 2005 166 και 174 αντίστοιχα.

2. Αβαφής χύτρα/λέβης (Εικ. 22)

Ύψ. 0,197μ., διάμ. χείλους 0,16μ.

Πηλός καστανός, σκληρός με πολλές προσμίξεις και μίκα. Χωρίς επίχρισμα. 7,5 YR 6/6 reddish yellow.

Συντηρημένο και συμπληρωμένο.

Το αγγείο βρέθηκε μαζί με το όμοιό του αρ. 1 και έχει συγκολληθεί από πολλά θραύσματα.

Όμοιο με το παραπάνω.

Προϊόν τοπικού εργαστηρίου.

Πρβλ. το αρ. 1.

3. Αβαφές πώμα (Εικ. 23)

Το θραύσμα βρέθηκε στην επίχωση του δυτικού τμήματος του προθαλάμου, στο επίπεδο του δ' δόμου.

Ύψ. 0,047μ., διάμ. πώματος 0,17μ.

Πηλός πορτοκαλέρυθρος με πολλές προσμίξεις και μίκα.

Σώζεται κατά το 1/3. Πολλά ιζήματα στην επιφάνεια.

Πώμα κυκλικής διατομής, ψηλό. Στο κέντρο φέρει κυκλικό κομβίο με αβαθή αυλάκωση περιμετρικά. Διακρίνονται έντονα τα ίχνη του τροχού.

Πιθανόν σχετίζεται με έναν από τους παραπάνω λέβητες.

Για το σχήμα βλ. γενικά Edwards 1975, 130-131, πίν. 31, 62 (αρ. 699): 146 π.Χ. Rotroff 2006, 198, σχ. 91, πίν. 73 (αρ. 731-735): το αρ. 731 περί το 175 π.Χ. και τα υπόλοιπα από τα μέσα του 2^{ου} αι. π.Χ. Από τη Μακεδονία, βλ. Αδάμ-Βελήνη κ.ά. 2003, 198, αρ. 105: μέσα του 3ου αι. π.Χ.

4. Αβαφές πώμα (Εικ. 24)

Ύψ. 0,032μ., διάμ. 0,17μ.

Πηλός καστανέρυθρος με πολλές προσμίξεις και μίκα.

Αποσπασματικά σωζόμενο. Λείπει το κομβίο. Πολλά ιζήματα στην επιφάνεια.

Το πώμα συγκολλήθηκε από αρκετά θραύσματα, τα οποία βρέθηκαν στην ίδια περιοχή με το παραπάνω.

Εικ. 23. Προθάλαμος του τάφου «Παλατιτσίων-Heuzey». Το πώμα αρ. 3.

Εικ. 22. Προθάλαμος του τάφου «Παλατιτσίων-Heuzey». Η αβαφής χύτρα/λέβης αρ. 2.

Όμοιο με το παραπάνω. Πιθανόν, επίσης, να σχετίζεται με έναν από τους παραπάνω λέβητες.

5. Άωτο σκυφίδιο με χείλος προς τα έξω (Εικ. 25-26)

Το αγγείο έχει συγκολληθεί από τρία θραύσματα, τα οποία βρέθηκαν στην επίχωση του προθαλάμου, στο επίπεδο των γ'-δ' δόμων και πάνω από το δάπεδο.

Ύψ. 0,034μ., διάμ. χείλους 0,102μ., διάμ. βάσης 0,044μ.

Πηλός πορτοκαλοκάστανος με αρκετές προσμίξεις και μίκα. Γάνωμα καστανό, κατά τόπους μελανό, μάλλον εξαιτίας της όπτησης. Το γάνωμα έχει εφαρμοστεί στο αγγείο με την τεχνική της εμβάπτισης.

Λίγες αποκρούσεις και απολεπίσματα στην επιφάνεια. Σε ορισμένα σημεία διακρίνονται ίχνη καύσης.

Συντηρημένο και συμπληρωμένο.

Βάση στενή, χαμηλή, δακτυλιόσχημη με μικρή μαστοειδή απόφυση στο κέντρο και σχετικά πλατιά επιφάνεια έδρασης. Σώμα ευρύ, ρηχό με γωνιώδες περιγράμμα. Το χείλος στρέφεται έντονα προς τα έξω.

Προϊόν τοπικού εργαστηρίου.

Εικ. 24. Προθάλαμος του τάφου «Παλατιτσίων-Heuzey». Το πώμα αρ. 4.

Εικ. 25. Προθάλαμος του τάφου «Παλατιτσίων-Heuzey». Το αβαφές σκυφίδιο αρ. 5.

Για το σχήμα βλ. Δρούγου, Τουράτσογλου 1980, 36, πίν. 11 (Π1268), 76, σχ. 21, πίν. 52 (Π1429, Π1430): λίγο μετά τα μέσα του 2ου αι. π.Χ. Λιλιμπάκη-Ακαμάτη 1994, 123, πίν. 1 (αρ. 12), 182-183, πίν. 36 (αρ. 302). Καλλίνη 2011, 425, πίν. 179α: λίγο πριν τα μέσα του 2ου αι. π.Χ.

Περί τα μέσα του 2ου αι. π.Χ.

6. Αβαφής αρυτήρας (Εικ. 27)

Το αγγείο έχει συγκολληθεί από πολλά θραύσματα, τα οποία βρέθηκαν στην επίχωση του προθαλάμου, στη δυτική πλευρά αυτού, στο επίπεδο του τέταρτου δόμου, πάνω από το δάπεδο.

Μέγ. σωζ. ύψ. 0,13μ., πάχος τοιχώματος έως 0,09μ.

Πηλός καστανέρυθρος, σκληρός, με πολλές προσμίξεις και μίκα. Χωρίς επίχρισμα.

Σώζεται αποσπασματικά. Λείπει η λαβή, ο λαίμος και το χεῖλος.

Συντηρημένο και συμπληρωμένο.

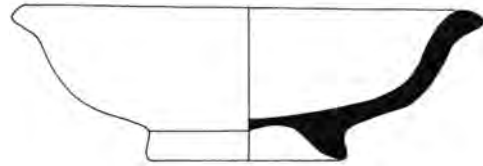
Επιφάνεια έδρασης χωρίς ιδιαίτερη διαμόρφωση. Σώμα ρηχό, κυλινδρικό με γωνιώδη ώμο, ο οποίος ορίζεται με αβαθή αυλάκωση.

Το αγγείο έχει χοντρά τοιχώματα και είναι αμελώς κατασκευασμένο (όπτηση, πλάσιμο).

Προϊόν τοπικού εργαστηρίου.

Εικ. 27. Προθάλαμος του τάφου «Παλατιτσίων-Heuzey». Ο αρυτήρας αρ. 6.

Εικ. 26. Προθάλαμος του τάφου «Παλατιτσίων-Heuzey». Το αβαφές σκυφίδιο αρ. 5.

Προβλ. αρ. 7, 14. Για το σχήμα γενικά βλ. Δρούγου, Τουράτσογλου 1980, 120-122 (παραλλαγή Β: μέσα του 2ου αι. π.Χ.). Rotroff 2006, 167-168. Λιλιμπάκη-Ακαμάτη 1994, 122, πίν. 1 (αρ. 7): αρχές του 3ου αι. π.Χ. Λιλιμπάκη-Ακαμάτη 2000, 119, πίν. 104β, δ (αρ. 264: αρυτήρας - ηθμός): από το γέμισμα της δεξαμενής.

Περί τα μέσα του 2ου αι. π.Χ.

7. Αβαφής αρυτήρας (Εικ. 28)

Το αγγείο έχει συγκολληθεί από πολλά θραύσματα, τα οποία βρέθηκαν στην επίχωση του προθαλάμου, στη δυτική πλευρά αυτού, στο επίπεδο του δ' δόμου και πάνω από το δάπεδο.

Μέγ. σωζ. ύψ. 0,19μ.

Πηλός ερυθρός με πολλές προσμίξεις και μίκα.

Πολύ αποσπασματικά σωζόμενο. Αποκαταστάθηκε τμήμα του σώματος με τη λαβή. Αρκετά ιζήματα στην επιφάνεια.

Σώμα ευρύ, σχεδόν σφαιρικό. Λαβή κατακόρυφη, ταινιωτή στην άνω επιφάνεια της οποίας διαμορφώνονται δύο έντονες νευρώσεις.

Για το σχήμα βλ. γενικά Δρούγου, Τουράτσογλου 1980, 120-122 (παραλλαγή Α). Rotroff 2006, 167. Λιλιμπάκη-Ακαμάτη 2008, 72-73, πίν. 13 (αρ. 77).

Εικ. 28. Προθάλαμος του τάφου «Παλατιτσίων-Heuzey». Ο αρυτήρας αρ. 7.